

amb la primera –per cert, tardana i sovint única– maternitat. Reivindica una maternitat natural viscuda amb més llibertat, sense condicionaments socials, sense pressions ambientals, sense conseqüències negatives laborals, sense incomprensions dogmàtiques.

Berta González de Vega periodista i columnista durant 20 anys en el diari *El Mundo*, centrada en els últims anys en entrevistes i en assumptes relacionats amb l'educació en el seu capítol *Los chicos no están bien y no importa* analitza el fracàs escolar masculí i demana obrir aquesta caps de Pandora lliures de prejudicis i trencant motlles sobre la denominada “no segregació escolar”.

Finalment, **Yaiza Santos** periodista i editora a *Letras Libres*, ABC, Jot Down Magazine, en el seu capítol *No tengan miedo. ¿Cómo hemos llegado a convertir en héroe a cualquiera que se declare víctima?* exposa el desenvolupament i conseqüències del #MeToo.

C. L. Llorente

Filósofo, maestro, amigo

278 testimonios sobre

Leonardo Polo. Vol. II

G. Soriano, I. Zorzoza, G. Castillo y

J. F. Selles (eds.)

Eunsa, Pamplona, 2024,

562 pàg.

No és la primera vegada que apareix un llibre de testimoniatges sobre el professor Leonardo Polo (Madrid 1926, Pamplona 2013). Cinc anys després de la seva defunció, als 87 anys, es va publicar *Filòsof, mestre i amic*.

234 testimoniatges sobre Leonardo Polo. Un volum amb una extensió de 644 pàg., on van escriure persones que l'havien conegut personalment i altres que aportaven la seva valoració de l'obra de Polo. Incloïa, a més, alguns testimoniatges més de persones que havien escrit notes necrològiques (“in memoriam”) quan Polo va morir. Encapçalen els testimonis diverses autoritats acadèmiques rellevants de la Universitat de Navarra. Seria el volum I, ja que ara s'acaba de presentar el volum II, amb idèntic títol: *Filòsof, mestre, amic*. Segueix una estructura semblant al primer. En aquesta oportunitat amb la participació de 278 persones i coordinat pels mateixos editors del volum I. El comentari que segueix té en compte tots dos volums.

Entre les autoritats acadèmiques de la Universitat de Navarra que presenten el seu testimoniatge hi ha Mons. Fernando Ocariz, prelat de l'Opus Dei i gran canceller de la Universitat de Navarra, Ignacio Barrera, vicecanceller i Alfonso Sánchez Tabernero, rector de la Universitat de Navarra quan es va editar el primer volum. Hi ha també una breu nota de la rectora actual. Entre els testimoniatges directes i indirectes poden trobar-hi destacades personalitats de l'àmbit acadèmic,

juntament amb d'altres menys conegudes però també rellevants.

El títol és ben triat ja que els records i comentaris presentats expliciten aquesta triple faceta de Leonardo Polo, com a filòsof, com a mestre i com a amic. Em fixaré en alguns testimoniatges d'ambdós volums.

La genialitat de Leonardo Polo com a filòsof és constatada per molts dels ponents. James Colbert ho qualifica de “geni creador i únic”, Luis Baturone ho qualifica com “un gegant de la filosofia” i el catedràtic Juan Arana no dubta a considera-lo com “la figura més portentosa que hàgim conegut mai.” La seva activitat intel·lectual té aplicació en molts camps, com l'educació, l'economia i l'empresa i participació en la vida pública. També té “valor immens per la tasca teològica” (Augusto Bayer). Uns altres es fixen en les fonts del seu pensament: Enrique Alarcón afirma que “Sr. Leonardo era filòsof perquè estimava la Saviesa” (pàg. 49) el malmès Rafael Alvira, assenyala que Polo, “simplement vivia la filosofia”. Enrique de la Llàmina observa que “tot el que veia ho veia profundament.” Per a Javier Hervada, Polo era, abans de res, “cerador de la veritat”. Per a Juan José Muñoz García, Leonardo Polo va ser “exemple de lliurament infatigable en saber filosòfic.” El seu amor a la veritat informava el seu procedir filosòfic. Segons Jesús de Garay, “notaves de seguida que el que li importava era si quelcom era veritat o no.”

La seva **genuïna, pacient i eficient docència**, va ser exercida durant molts anys principalment en la

Universitat de Navarra però també en altres universitats de Llatinoamèrica i Itàlia. Com afirma Miquel Bastons, “les seves classes eren una reflexió filosòfica en veu alta”. Polo no sols ensenyava, feia una cosa no tan freqüent: va ser “el filòsof que ens va ensenyar a pensar” (Aranguren). “Era apassionant escoltar les seves classes” afegeix Dante Guerrero. Pel que fa a la seva manera d'exposar, -afirma José Luis Illanes- emprava “paraules, dites amb naturalitat, sense afectació, anant més enllà d'allò immediat, indagant en el fons. En aquest mateix sentit, Diego Martínez Caro, afegeix: “Em cridava molt l'atenció... com entrava a tots els temes aprofundint-hi” i Manuel Martín Algarra postilla, “anava desenvolupant els temes de la classe amb profunditat, suaument”.

La tercera faceta, **amistat, amb les virtuts que l'acompanyen**, és també àmpliament destacada. Pablo Domínguez parla “de l'escalf d'un veritable amic”. García Kihn destaca el seu “tracte afectuós i dedicació al treball”. “Em va impressionar la seva humilitat i el seu bon humor”, afirma Carmen Camey; “una persona encantadora” afegeix Manuel Castells. Purificació Díez de Castro ressalta l'afabilitat de Polo, la seva generosa ajuda i senzillesa. Coincideix en això Inmaculada Hita, que diu de Polo que era “un home molt afable i bo”. Sabia escoltar, “només quan tots havien parlat, ho feia ell (Mónica Codina). Enrique Banús dona aquest testimoniatge: “sempre que li demanàvem que col·laborés en alguna de les nostres activitats, ho va fer. Sense complicacions, sense reticències, amablement.” A Gerardo Castillo li va

impressionar “la pau i serenitat davant la seva malaltia” en els darrers anys de la seva vida.

No hi ha dubte, que Leonardo Polo ha deixat **molts deixebles i admiradors i un gran llegat**, una de les manifestacions és la publicació de les seves *Obres Completes*, que compendien el treball que Polo va realitzar. De moment s'han publicat, o es publicaran pròximament, vint-i-set volums en els quals s'inclouen 45 llibres i altres escrits menors de Polo. Existeixen a més, textos inèdits seus, conservats en l'Arxiu General de la Universitat de Navarra (AGUN), juntament amb la transcripció de cintes gravades que s'espera que donin lloc a una altra sèrie de volums.

En resum, aquest segon volum de Filòsof, mestre i amic juntament amb l'anterior, suposen un valuós material que haurà de ser tingut en compte quan, algun dia, s'abordi la publicació de la vida intel·lectual i personal de Leonardo Polo. Enhorabona als editors per la iniciativa.

Domènec Melé

Pensar en la creació
La sorpresa de la Raó divina
 David Jou
 Ed. Albadà, Barcelona 2024,
 252 pàg.

David Jou, físic i poeta, aconsegueix en el seu llibre “Pensar en la creació. La sorpresa de la Raó divina” que el lector es qüestionï el sentit de tot el que ens envolta i la responsabilitat ètica que tenim com a éssers humans. A través d'u-

na descripció tant física com bella de l'univers i de l'evolució humana, Jou convi- da el lector a sorprendre's i admirar-se davant la meravella còsmica, descobrint que darrere de l'ordre físic, matemàtic i biològic hi ha una saviesa divina.

Amb una clara ortodòxia de la teologia cristiana, el llibre no pretén fer teologia ni explicar què és la creació, sinó esta- blir un pont poètic entre la ciència i la fe. Planteja qüestions filosòfiques que són comunes tant a la cosmologia física com a la religiosa, com ara la contingèn- cia i la transcendència de l'univers. Jou transita de la petitesa humana a la im- mensitat còsmica, mostrant com la grandesa de la vida natural es troba en la capacitat d'emmagatzemar i proces- sar informació genètica, així com en la seva complexitat.

D'on prové tanta perfecció, bellesa i har- monia en la realitat còsmica i en la vi- da? És fruit de l'atzar o hi ha una raó sà- via i transcendent darrere? Aquesta Saviesa, que el pensament teològic cris- tià identifica com l'amor de Déu, pot ser vista des del pensament científic com l'esplendor de la matemàtica pura.

El llibre també reflexiona sobre l'origen